

Ольга Черепехіна

ORCID iD 0000-0001-6970-1217

кандидат психологічних наук, доцент,
доцент кафедри психології та педагогіки,
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ,
просп. Гагаріна, буд. 25, 49005 Дніпро, Україна,
olga.cherry.2013@gmail.com

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВИКЛАДАЧА ПСИХОЛОГІЇ

У статті досліджується проблема педагогічної компетентності викладача психології. В контексті актуальності розвитку педагогічної компетентності як складової професіоналізму майбутнього викладача психології в закладах вищої освіти розкривається зміст компонентів відповідної педагогічної компетентності. Наголошується, що базові компетентності відображають специфіку певної професійної діяльності, а спеціальні — специфіку конкретної наочної або надпредметної сфери професійної діяльності й співвідносяться із реалізацією ключових і базових компетентностей у конкретній сфері професійної діяльності.

Ключові слова: компетентність; педагогічна компетентність; педагогічна компетентність викладача; педагогічна компетентність викладача психології; структура, педагогічна компетентність викладача психології.

© Черепехіна Ольга, 2019

<https://doi.org/10.28925/2226-3012.2019.8.103110>

Вступ. Реалії швидкозмінного світу, глобалізаційні трансформації призводять до виникнення широкого кола особистісних і міжособистісних проблем, вирішення яких потребує кваліфікованої допомоги фахівців-психологів. У зв'язку з цим збільшується попит на послуги психологів у різних сферах суспільної діяльності й, відповідно, зростають вимоги до якості фахової підготовки психологічних кадрів у вищих закладах освіти. Психологічній практиці мають бути конкурентоспроможними на ринку праці, здатними якісно вирішувати професійні завдання, бути внутрішньо вмотивованими до професійного розвитку та саморозвитку. Саме тому однією з актуальних проблем у сфері професійної підготовки фахівців-психологів є організація освітнього процесу у закладах вищої освіти. Вагоме значення для здійснення цього завдання є розвиток педагогічної компетентності у майбутніх викладачів психології в закладах вищої освіти та їх якісна підготовка в умовах магістратури.

Необхідність якісної підготовки фахівців відображено в Законі України «Про вищу освіту» (2014 р.), Державній національній

програмі «Освіта» («Україна XXI століття»), Національній доктрині розвитку освіти (2002 р.), Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 р. (2013 р.), Національній рамці кваліфікації, Проекті Концепції розвитку освіти України на період 2015-2025 рр. (2014 р.), Стратегії сталого розвитку «Україна-2020» (2015 р.) та інших офіційних документах, прийнятих на державному рівні.

На актуальність проблеми формування професіоналізму, педагогічної компетентності та розвиток професійно важливих якостей особистості майбутнього викладача психології вищої школи наголошують українські дослідники Ж. П. Вірна, П. П. Горностай, Л. В. Долинська, В. І. Карікаш, В. Г. Панок, Н. І. Пов'якель, В. А. Семиченко, Л. Г. Терлецька, Т. Н. Щербакова та ін.

Мета статті — проаналізувати та обґрунтувати поняття «педагогічної компетентності» майбутнього викладача психології та окреслити підходи до визначення її структури.

Педагогічна компетентність як предмет міждисциплінарних досліджень. Педагогічна компетентність у рамках ком-

петентнісного підходу сьогодні є предметом дослідження вітчизняних та зарубіжних дослідників. Є. В. Бондаревська, Т. Г. Браже, Б. С. Гершунський, О. І. Піскунов та ін. інтерпретують поняття «педагогічна компетентність» як складника професійно-педагогічної культури. Л. І. Гур'є, В. Г. Зазикін, М. І. Запрудський, Е. Ф. Зеєр, І. А. Зязюн, А. К. Маркова та ін. розглядають її як характеристику професіоналізму та професійної компетентності майбутнього викладача. О. А. Дубасенюк, І. В. Колеснікова, О. А. Міщенко, Роберт Дж. Штернберг та ін. пояснюють педагогічну компетентність як категорію, що характеризує готовність до професійно-педагогічної діяльності і визначають структуру професійно-педагогічної компетентності викладачів вищих навчальних закладів.

Варто зазначити, що феномен педагогічної компетентності вчені вивчали з різноманітних концептуальних підходів: професіографічного, згідно якого педагогічна компетентність — це готовність фахівця виконувати різноманітні функції педагогічної діяльності на основі глибинного засвоєння педагогічних знань, умінь та навичок, а також шляхом педагогізації його вищих психічних функцій. Представниками цього підходу є В. О. Сластьонін, Р. І. Хмелюк, О. С. Цокур та ін.; акмеологічного, у контексті якого педагогічну компетентність розглядають як базову якісну характеристику, пов'язану з досягненням фахівцем вищих рівнів педагогічної майстерності та професіоналізму на основі мотивованості до безперервного професійного самовдосконалення і творчості в якості організатора, головного учасника та менеджера навчально-виховного процесу. З цієї позиції розкривали педагогічну компетентність А. О. Деркач, Н. В. Кузьміна, А. К. Маркова та ін. (А. Деркач, 2004); аксіологічного, у межах якого педагогічна компетентність — найголовніша освітня цінність, оскільки передбачає занурення особистості в загальнокультурний світ цінностей — педагогічну культуру, що зумовлює її формування як педагога-вихователя і викладача. Такої думки дотримуються М. П. Васильєва, Ж. П. Вірна, І. Ф. Ісаєв, Л. В. Кондрашова; культурологічного, представники якого поняття педагогічної компетентності тісно пов'язують з наявністю у фахівця високого рівня загальної, моральної й педагогічної культури, а також індивідуального менталітету як суб'єкту педагогічного пізнання, узагальнення та праці. Представниками цього підходу є Є. В. Бондаревська,

В. О. Кравцов, С. В. Кульневич, В. В. Радул та ін.; компетентнісного, який визначає педагогічну компетентність соціально і особистісно значущим кінцевим результатом відповідної — професійно-педагогічної підготовки, яка забезпечить мобільність та конкурентоспроможність фахівця у сфері професій «людина-людина» за рахунок здібності використання ефективних способів вирішення освітньо-виховних завдань, прояву гуманістичної направленості, позитивних установок та мотивацій. Такої думки дотримуються А. О. Вербицький, О. В. Овчарук, Л. І. Парашенко, О. І. Пометун, О. Я. Савченко, Л. Л. Хоружа та ін.

Розглядаючи педагогічну компетентність як особистісно-професійну характеристику фахівця з вищою освітою, яка відображає рівень професіоналізму та культури щодо викладацької діяльності і виявляється в здатності фахівця ефективно організовувати освітній процес, вирішувати освітні завдання та забезпечувати якість освіти, розглянемо підходи до її структури та компонентів. На думку І. М. Зварич педагогічна компетентність викладача — це гармонійне поєднання всіх професійних характеристик педагога, які використовують у всіх заходах навчального процесу, що ґрунтуються на високих моральних та демократичних принципах (І. Зварич, 2011, с. 17-22).

«Якщо компетентність відноситься до педагогічної сфери діяльності, то цілком логічно її називати — педагогічна компетентність» — вважає І. М. Зварич, називаючи професійну компетентність педагога педагогічною компетентністю. Таким чином, вона, спираючись на підхід А. К. Маркової, описує чотири види педагогічної компетентності (І. Зварич, 2011, с. 17-22): спеціальна компетентність педагога. Така компетентність характеризує високий рівень професійного викладання навчальних дисциплін та оцінки якісного рівня знань студентів. Також сюди входить наявність ґрунтовних знань з предмета, обізнаність у новітніх технологіях, широкий кругозір, гармонійне поєднання процесу навчання і виховання у вищому навчальному закладі. Соціальна компетентність педагога включає професійне вміння здійснювати навчальний процес, володіння сучасними методами і прийомами викладання, виконання науково-дослідної та навчально-виховної роботи, ґрунтуючись на високих моральних принципах та рівні культури спілкування серед студентів та колег. Особистісна компетентність педагога забез-

печує власні підходи до самовдосконалення знань, умінь, навичок, досвіду з навчальної дисципліни, обґрунтування нових прогресивних ідей та методів покращання навчального процесу, напрацьовувати здібності планувати свою професійну діяльність і самостійно приймати рішення. Індивідуальна компетентність педагога включає навички саморегулювання, здатність професійно зростати та самовдосконалюватись, наявність професійної мотивації.

Інакшу точку зору має С. О. Касярум. Дослідник розглядає педагогічну компетентність як вид професійної компетентності педагога. На його думку доцільним у визначенні педагогічної компетентності є застосування інтегративного підходу, за якого педагогічна компетентність — це інтегрований результат освіти, що дозволяє здійснювати цілу низку завдань, є усвідомленим, удосконалюється шляхом інтеграції з іншими компетентностями та існує у виді діяльності, а не знань про неї. За цього підходу виділяють також спеціальні критерії оцінки педагогічної компетентності (Г. Касярум, 2013, с. 28): смислоутворювальні мотиви професійно-педагогічної діяльності; пошук особистісного смислу педагогічної діяльності, спрямованої на його професійну самоорганізацію, що виявляється в актуалізації процесів самопізнання; рівень розвитку рефлексивності як єдності інтелектуально-рефлексивних та особистісно-рефлексивних форм; ціннісна орієнтація на суб'єкт-суб'єктні відносини між викладачем і студентом; усвідомленість професійно-педагогічних і методичних знань, їх повнота й системність.

На думку С. О. Касярума необхідно створювати методичну систему, покликану здійснювати розвиток педагогічної компетентності викладачів, засобами інноваційних технологій (Г. Касярум, 2013, с. 29).

Виокремлюють професійно-педагогічну компетентність викладача. С. О. Сисоева та І. В. Соколова визначають таку компетентність як інтегральну професійно-особистісну характеристику із сукупністю компетенцій, рівень сформованості яких свідчить про здатність особи реалізовувати професійні функції у площині кількох предметних полів, вирішувати професійні завдання відповідно до визначених державою освітніх стандартів, виявляючи індивідуальний стиль і демонструючи особистісні якості. До структури такої компетентності входять компетенції як інтегровані показники її сформованості. Це дозволяє викладачу зна-

чно розширити можливості здійснення різноманітних видів професійної діяльності.

На основі свого визначення С. О. Дружилов, професійної компетентності педагога, як багатфакторного явища, що включає систему теоретичних знань викладача і способи їх застосування в конкретних педагогічних ситуаціях, ціннісні орієнтації педагога, а також інтегровані показники його культури: спілкування, мовленнєвого стилю, відношення до себе і своєї діяльності, до суміжних сфер знань, виділяє основні компоненти компетентності викладача: мотиваційно-вольові, функціональні, комунікативні та рефлексивні (С. Дружилов, 2005, с. 28).

До мотиваційно-вольових він відносить мотиви, цілі, цінні настанови, необхідність стимулювання особистості педагога до творчості та пропонує наявність інтересу до професійної діяльності. До функціональних компонентів — наявність необхідних знань з навчальної дисципліни, щоб здійснювати процес викладання і водночас оцінювання якісного рівня знань студентів. До комунікативних компонентів С. О. Дружилов включає вміння ясно і чітко висловлювати свою думку, аргументувати, запевняти, аналізувати, передавати раціональну та емоційну інформацію, встановлювати міжособистісні зв'язки, погоджувати свої дії з роботою колег, вибирати стиль спілкування в різних ділових ситуаціях, організовувати і підтримувати діалогічне мовлення рефлексивні (Дружилов, 2009, с. 29).

Н. В. Кузьміна виділяє п'ять найважливіших компетенцій для компетентності викладача-професіонала, серед яких (Н. Кузьміна, 1961): соціальна компетенція передбачає здатність викладача взяти на себе відповідальність, здатність приймати рішення та реалізувати їх, толерантність до інших культур та релігій; комунікативна компетенція, що передбачає володіння технологіями усного й письмового спілкування на різних мовах, навички спілкування через мережу Інтернет; інформаційна компетенція, яка характеризує володіння інформаційно-комунікаційними технологіями, вміння критично оцінювати соціальну інформацію, що поширюється засобами масової інформації; когнітивна компетенція передбачає готовність до постійного підвищення пізнавального рівня, потребу в актуалізації й реалізації свого особистісного потенціалу, здатність самостійно здобувати нові знання й уміння, здатність до саморозвитку; спеціальна компетенція, що

передбачає готовність до самостійного виконання дій, оцінювання власної праці.

На думку С. Е. Трубачової компетентність є інтегрованим результатом освіти, що дозволяє розв'язувати цілу низку задач; на відміну від навички є усвідомленою (передбачає етап визначення мети); на відміну від уміння є здатною до перенесення (пов'язана з цілим класом предметів впливу), удосконалюється не шляхом автоматизації та перетворення на навичку, а шляхом інтеграції з іншими компетентностями: через усвідомлення загальної основи діяльності зростає компетентність; на відміну від знання існує у формі діяльності (реальної чи мисленнєвої), а не інформації про неї (С. Трубачова, 2004, с. 53).

Відповідно до інтегративного підходу показниками професійної компетентності є (Родигіна, 2005): загальна сукупність об'єктивно необхідних знань, умінь і навичок; уміння правильно розпоряджатися ними під час виконання своїх функцій; знання можливих наслідків певних дій; практичний досвід; результат праці людини; гнучкість методу і критичність мислення; професійні позиції, індивідуально-психологічні якості та акмеологічні інваріанти.

За працею американських вчених Л. Ф. Джекобз, Дж. С. Хаймен (за матеріалами І. М. Зварич) педагогічну компетентність слід оцінювати за наступними критеріями (І. Зварич, 2011, с. 17): обізнаність педагога з контингентом групи; планування навчального процесу; логічна послідовність вивчення навчального матеріалу; викладання навчальної дисципліни на належному професійному рівні; зрозумілість і доступність навчального матеріалу; науковий рівень педагога; використання новітніх технологій і сучасного навчального матеріалу; уміння педагога підтримати власні судження студентів; прозорість висловлення думки викладача; об'єктивність у процесі оцінювання рівня знань студентів; уболівання викладача за ґрунтовні знання студентів; створення доброзичливої атмосфери у процесі навчання; зацікавленість студентів у вивченні наступного курсу з навчальної дисципліни.

Л. С. Отрощенко виокремлює такі структурні компоненти професійно-педагогічної компетентності викладача вищого навчального закладу економічного профілю: функціональний, методологічний, інформаційний, соціальний та особистісний (Л. Отрощенко, 2015, с. 346). В. О. Сластьонін під професійною компетентністю розуміє інтегральну характеристику

ділових і особистісних якостей спеціаліста, яка відображає не тільки рівень знань, умінь, досвіду, достатніх для досягнення цілей професійної діяльності, а й соціально-моральну позицію особистості (В. Сластенин, 1998, с. 38). У понятті «професійна компетентність» дослідник розглядає три аспекти: проблемно-практичний, смисловий та ціннісний. Різновидами професійної компетентності вважає такі, як: практична (спеціальна), соціальна, психологічна, інформаційна, комунікативна, екологічна, валеологічна.

Професійна компетентність у викладача розуміється С. О. Сисоевою та І. В. Соколовою як сукупність ключової, базової та спеціальної компетентностей. Ключові виявляються в здатності вирішувати професійні завдання на основі використання інформації, комунікації (у т. ч. іноземною мовою), у соціально-правових аспектах поведінки особи і професіонала в громадському суспільстві (С. Сисоева, 2010).

Базові компетентності відображають специфіку певної професійної діяльності, а спеціальні — специфіку конкретної наочної або над предметної сфери професійної діяльності і співвідносяться із реалізацією ключових і базових компетентностей у конкретній сфері професійної діяльності. Оскільки всі види компетентностей взаємопов'язані і розвиваються одночасно, формується індивідуальний стиль професійної діяльності, створюється цілісний образ фахівця і зрештою забезпечується становлення його професійної компетентності як певної цілісності, як інтегративної особистісної характеристики (К. Хударковський, 2007, с. 187).

У структурі професійної компетентності викладача О. В. Лебедева пропонує виділяти: науково-теоретичну компетентність; методичну компетентність; психолого-педагогічну компетентність; професійну позицію викладача (О. Лебедева, 2007, с. 9).

Деякі інші види компетентностей у складі професійної компетентності пропонує розрізняти Г. В. Кашкарьов: спеціально-педагогічну, методичну, соціально-психологічну, особистісну. При цьому він наголошує на тому, що кожен із цих видів компетентності містить у собі, відповідно, низку структурних компонентів (Г. Кашкарьов, 2008, с. 2). Професійна компетентність викладача, зазначає В. М. Гриньова, є чинником підвищення якості освіти і включає професійно-змістовий, технологічний і професійно-особистісний компоненти. Професійно-змістовий компонент, вважає дослідниця, перед-

бачає наявність у викладача цінностей — знань з предмету, який він викладає, суміжних дисциплін, з дисциплін, що виражають квінтесенцію спеціальності, якими має оволодіти студент, теоретичних знань з основ наук, які вивчають особистість людини, що забезпечує усвідомленість при визначенні викладачем змісту, його професійної діяльності з виховання, навчання та освіти студентів. Технологічний компонент включає професійні цінності — знання, апробовані в дії, тобто цінності — уміння. Забезпечують цей компонент інформаційно-інноваційні технології, які ґрунтуються на комплексному діагностико-дослідному осмисленні педагогічної ситуації і перспективному її прогнозуванні. Професійно-особистісний компонент включає особистісні здібності — цінності (В. Гриньов, 2006, с. 154).

О. І. Гура обґрунтував структуру психолого-педагогічної компетентності викладача вищого навчального закладу, яка представлена не лише змістовими (діяльнісними й особистісними) компонентами, а й механізмами і процесами їх генералізації та прояву (професійної самоорганізації), і на основі теоретико-практичного аналізу зазначених компонентів визначив структуру психолого-педагогічної компетентності викладача вищого навчального закладу (О. Гура, 2006, с. 305): діяльнісно-рольовий компонент, що охоплює професійні знання, вміння, навички; процесуально-функціональний компонент, що визначається у вигляді трьох рівнів генералізації психічних процесів, проміжними утвореннями якої є індивідуально-психологічні властивості, здібності та професійні якості; механізми і процеси їх узагальнення та прояву (професійна предметна діяльність і мисленнєва діяльність); умови і фактори свідомого її розвитку та прояву (професійна самосвідомість та професійна Я-концепція викладача вищого навчального закладу).

На основі аналізу рекомендацій Європейської комісії щодо універсальних компетенцій С. О. Сисоева віднесла до найважливіших педагогічних компетенцій, на формування яких має спрямовуватися підготовка викладача вищого навчального закладу непедагогічного профілю, такі (С. Сисоева, 2011, с. 9-11): соціально-особистісні компетенції (розуміння ролі власної викладацької діяльності для соціально-економічного розвитку держави); здатність до викладацької діяльності; розуміння та сприйняття етичних норм поведінки стосовно інших людей; сформована

система цінностей і мотивації до педагогічної діяльності; креативність, здатність до системного мислення; адаптивність і комунікабельність; толерантність і полікультурна грамотність); інструментальні компетенції (володіння основами педагогічної майстерності; здатність до писемної та усної комунікації державною та національною мовами, знання інших мов; володіння сучасними методами й інтерактивними технологіями навчання; використання програмних засобів та Інтернет-ресурсів; навички використання в навчальному процесі технологій, пов'язаних зі збереженням здоров'я); загальнонаукові компетенції (базові знання фундаментальних розділів педагогіки та психології в обсязі, необхідному для організації ефективної взаємодії зі студентами у процесі навчання та її спрямованості на цілісний розвиток особистості студента, зокрема інтелектуальний і творчий; методологічні знання; базові знання в галузі методики навчання, які необхідні для ефективного засвоєння навчальної дисципліни); професійно-педагогічні компетенції (загальні професійно-педагогічні: спрямованість навчання на професійний розвиток і саморозвиток студента, підготовка студента до навчання і професійного самовдосконалення упродовж життя; спеціалізовані професійно-педагогічні: професійна спрямованість змісту навчання предмета, інтегрування змісту навчального предмета з професійно орієнтованими дисциплінами).

Узагальнюючи всі характеристики педагогічної компетентності, ми погоджуємося з думкою В. В. Каплінського, який визначає, що це — «базова характеристика діяльності фахівця, єдність його теоретичної і практичної готовності до здійснення навчальної та виховної діяльності; складна, багаторівнева стійка особистісна структура, що формується внаслідок інтеграції досвіду, теоретичних знань, практичних умінь, розвитку загальнопедагогічних здібностей та значущих для вчителя особистісних якостей, гармонійне поєднання яких в педагогічній діяльності дає оптимальний результат» (В. Каплінський, 2017, с. 24).

Висновки. Таким чином, у процесі дослідження було з'ясовано, що поняття «компетентність» — це інтегративне системно-структурне утворення особистості, яке поєднує в собі знання, уміння, навички, потенціали, досвід і особистісні якості індивіда, необхідні для успішної соціалізації, виконання професійної та/або навчальної діяльності. Визначено поняття «педагогічна

компетентність викладача вищої школи» як система наукових знань, інтелектуальних і практичних психологічних умінь і навичок, особистісних якостей і утворень викладача психології, яка при достатній мотивації та високому рівні професійності психічних процесів забезпечує самореалізацію, самозбереження та самовдосконалення особистості викладача-психолога в процесі професійної діяльності. І вища психологічна освіта — це процес та результат засвоєння знань, умінь та навичок, удосконалення професійних

психологічних здібностей і поведінки особистості, за якого вона досягає соціальної зрілості, індивідуального зростання та одного з зазначених рівнів вищої освіти за спеціальністю 053 «Психологія».

Перспективи подальших досліджень полягають у розробці авторської структури педагогічної компетентності майбутнього викладача психології у вищій школі та обґрунтування критеріїв її визначення.

Література

- Гура О. І. Психолого-педагогічна компетентність викладача вищого навчального закладу: теоретико-методологічний аспект: монографія. Запоріжжя: ГУ «ЗІДМУ», 2006. 332 с.
- Деркач А. А. Акмеологические основы развития профессионала. Воронеж: МОДЭК, 2004. 752 с.
- Дружилов С. А. Профессиональная компетентность и профессионализм педагога: психологический поход. *Сибирь. Философия. Образование. Научно-публицистический альманах*. 2005. № 8. С. 26-44.
- Зварич І. М. Педагогічна компетентність і компетенція викладачів вищих навчальних закладів. *Молодь і ринок*. 2011. № 2. С. 17–22. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mir_2011_2_5 (дата звернення: 12.07.2019).
- Каплінський В. В. Загальнопедагогічна компетентність учителя: особливості, складники, шляхи формування: Монографія. Вінниця: ТОВ «Ніланд ЛТД», 2017. 154 с.
- Касярум С. О. Педагогічна компетентність викладачів вищих технічних закладів. *Наукова скарбниця освіти Донеччини*. 2013. № 1. С. 28–31. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nsod_2013_1_9 (дата звернення: 18.08.2019).
- Кашкарьов Г. В. Концептуальні засади формування в майбутні учителів педагогічної компетентності щодо розвитку критичного мислення в учнів. *Збірник наукових праць Бердянського державного педагогічного університету (Педагогічні науки)*. 2008. № 4. URL: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/znpbdpu/Ped/2008_4/Kashkarov%20.pdf (дата звернення: 14.08.2019).
- Кузьмина Н. В. Формирование педагогических способностей. Ленинград: ЛГУ, 1961. 98 с.
- Лебедева О. В. Развитие методической компетентности учителя как средство повышения эффективности учебного процесса в общеобразовательной школе: автореф. дис.... канд. пед. наук: спец. 13.00.01 «Общая педагогика, история педагогики и образования». Нижний Новгород, 2007. 24 с.
- Отрощенко Л. С. Професійно-педагогічна компетентність викладача як умова ефективного дидактичного процесу у ВНЗ економічного профілю. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2015. № 1. С. 346–354. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pednauk_2015_1_46 (дата звернення: 16.08.2019).
- Педагогічні технології: теорія та практика / К. О. Вовк та ін.; М. В. Гриньова (ред.). Полтава: ПДПУ імені В.Г. Короленка, 2006. 230 с.
- Родигіна І. В. Компетентнісно орієнтований підхід до навчання. Харків: Основа, 2005. 96 с.
- Сисоєва С. О. Педагогічна компетентність викладача вищого навчального закладу непедагогічного профілю. *Компетентнісний підхід у сучасній університетській освіті: збірник наукових праць*. Рівне: НУВГП, 2011. С. 3–11.
- Сисоєва С. О., Соколова І. В. Проблеми неперервної професійної освіти: тезаурус наукового дослідження. Київ: ЕКМО, 2010. 362 с.
- Сластенин, В. А. Исаев И. Ф., Мищенко А. И., Шиянов Е. Н. Педагогика. Москва: Школа-Пресс, 1997. 512 с.
- Трубачова С. Е. Умови реалізації компетентнісного підходу в навчальному процесі. *Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи*. Київ: К.І.С., 2004. С. 53–56.

Хударковський К. І., Комишан А. І. Компетентнісний підхід як основа стратегії управління якістю освіти. *Проблеми інженерно-педагогічної освіти*. 2007. № 16. С. 44–49.

References

- Hura, O. I. (2006). *Psykhologo-pedahohichna kompetentnist' vykladacha vyschoho navchal'noho zakladu: teoretyko-metodolohichnyj aspekt* [Psychological and pedagogical competency. The main responsibility of the main mortgage: theoretical and methodological aspect] : monohrafiia. Zaporizhzhia, Ukraine: HU «ZIDMU» (ukr).
- Derkach, A. A. (2004). *Akmeolohycheskye osnovy razvytyia professyonalna* [Acmeological basis for the development of a professional]. Voronezh, Russia: MODEK (rus).
- Druzhylov, S. A. (2005). Professyonal'naia kompetentnost' y professyonalizm pedahoha: psykholohycheskyj podkhod [Professional competence and professionalism of a teacher: a psychological approach]. *Sybyr'. Fylosofyia. Obrazovanye. Nauchno-publytsystycheskyj al'manakh*, 8, 26–44 (rus).
- Zvarych, I. M. (2011). Pedahohichna kompetentnist' i kompetentsiia vykladachiv vyschykh navchal'nykh zakladiv [Pedagogical competence and competency of the main mortgages]. *Molod' i rynek*, 2, 17–22. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mir_2011_2_5 (ukr).
- Kaplins'kyj, V. V. (2017). *Zahal'nopedahohichna kompetentnist' uchytelia: osoblyvosti, skladnyky, shliakhy formuvannia* [Zagalnopedahogichna competence of the teacher: specialties, compartments, hats form]: Monohrafiia. Vinnytsia, Ukraine: TOV «Niland LTD» (ukr).
- Kasiarum, S. O. (2013). Pedahohichna kompetentnist' vykladachiv vyschykh tekhnichnykh zakladiv [Pedagogical competence of the graduates of other technical mortgages]. *Naukova skarbnytsia osvity Donechchyny*, 1, 28–31. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nsod_2013_1_9 (ukr).
- Kashkar'ov, H. V. (2008). Kontseptual'ni zasady formuvannia v majbutni uchyteliv pedahohichnoi kompetentnosti schodo rozvytku krytychnoho myslennia v uchniv [Conceptual bases for the formation of teachers' pedagogical competence for the development of critical thinking in students in the future]. *Zbirnyk naukovykh prats' Berdians'koho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu (Pedahohichni nauky)*, 4. Retrieved from http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/znpbdpu/Ped/2008_4/Kashkarov%20.pdf/ (ukr).
- Kuz'myna, N. V. (1961). *Formyrovanye pedahohycheskykh sposobnostej* [The formation of pedagogical abilities]. Leningrad, Russia: LHU (rus).
- Lebedeva, O. V. (2007). *Razvytye metodycheskoj kompetentnosti uchytelia kak sredstvo povysheniya effektivnosti uchebnogo protsessa v obscheobrazovatel'noj shkole: avtoref. dys.... kand. ped. nauk: spets. 13.00.01 «Obschaia pedahohyka, ystoryia pedahohyky y obrazovanyia»* [Development of methodological competence of a teacher as a means of increasing the effectiveness of the educational process in a comprehensive school: Candidate's thesis: 13.00.01 «General pedagogy, the history of pedagogy and education»]. Nyzhnyj Novhorod, Russia (rus).
- Otroschenko, L. S. (2015). Professyjno-pedahohichna kompetentnist' vykladacha iak umova efektyvnogo dydaktychnoho protsesu u VNZ ekonomichnoho profilu [Professional and pedagogical competency as a teacher of an effective didactic process at the VNZ economic profile]. *Pedahohichni nauky: teoriia, istoriia, innovatsijni tekhnolohii*, 1, 346–354. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/pednauk_2015_1_46 (ukr).
- Vovk, K. O. et al., Hrynova M. V. (Ed.) (2006). *Pedahohichni tekhnolohii: teoriia ta praktyka* [Pedagogical technology: theory and practice]. Poltava, Ukraine: PDPU imeni V.G. Korolenka (ukr).
- Rodyhina, I. V. (2005). Kompetentnisno oriietovanyj pidkhid do navchannia [Competent arrangements prior to the next]. Kharkiv, Ukraine: Osnova (ukr).
- Sysoieva, S. O. (2011). Pedahohichna kompetentnist' vykladacha vyschoho navchal'noho zakladu nepedahohichnoho profilu [Pedagogical competence and the responsibility for a higher primary mortgage of a non-pedagogical profile]. *Kompetentnisnij pidhid u suchasnij universitetskij osviti: zbirnyk naukovih prac* (pp. 3–11). Rivne, Ukraine: NUVGP (ukr).
- Sysoieva, S. O., Sokolova, I. V. (2010). *Problemy neperervnoi profesijnoi osvity: tezaurus naukovoho doslidzhennia* [Problems of continuous professional education: thesaurus of scientific progress are grown]. Kyiv, Ukraine: EKMO (ukr).

- Slastenin, V. A., Isaev, I. F., Mishchenko, A. I., Shiyanov E. N. (1998). *Pedahohyka [Pedagogy]*. Moscow, Russia: Shkola-Press (rus).
- Trubachova, S. E. (2004). Umovy realizatsii kompetentnisnoho pidkhodu v navchal'nomu protsesi [Understand the implementation of a competent approach to the initial process]. *Kompetentnisnyj pidkhid u suchasnij osviti: svitovyj dosvid ta ukrains'ki perspektyvy* (pp. 53–56). Kyiv, Ukraine: K.I.S. (ukr).
- Khudarkov's'kyj, K. I., Komyshan, A. I. (2007). Kompetentnisnyj pidkhid iak osnova stratehii upravlinnia iakistiu osvity [Competency approach as the basis of quality management education strategy]. *Problemy inzhenerno-pedahohichnoi osvity*, 16, 44–49 (ukr).

NOWOCZESNE PODEJŚCIA DO OKREŚLANIA KOMPETENCJI PEDAGOGICZNEJ PRZYSZŁEGO NAUCZYCIELA PSYCHOLOGII

Olga Cherepekhina, kandydat nauk psychologicznych, profesor nadzwyczajny,
profesor nadzwyczajny Wydziału Psychologii i Pedagogiki,
Państwowy Uniwersytet Spraw Wewnętrznych w Dniepropietrowsku,
ave. Gagarina, budynek. 25, 49005 Dnipro, Ukraina, olga.cherry.2013@gmail.com

W artykule omówiono problem kompetencji pedagogicznych nauczyciela psychologii. W kontekście znaczenia rozwoju kompetencji pedagogicznych jako elementu profesjonalizmu przyszłego nauczyciela psychologii w szkołach wyższych ujawnia się zawartość komponentów odpowiednich kompetencji pedagogicznych. Podkreśla się, że kompetencje podstawowe odzwierciedlają specyfikę określonej działalności zawodowej, a szczególne - specyfikę konkretnej wizualnej lub ponadprogramowej sfery działalności zawodowej i korelują z wdrażaniem kluczowych i podstawowych kompetencji w określonej sferze działalności zawodowej.

Słowa kluczowe: kompetencje; kompetencje pedagogiczne; kompetencje pedagogiczne nauczyciela; kompetencje pedagogiczne nauczyciela psychologii; struktura kompetencji pedagogicznych nauczyciela psychologii.

MODERN APPROACHES TO DETERMINING THE PEDAGOGICAL COMPETENCE OF A FUTURE PSYCHOLOGY TEACHER

Olha Cherepekhina, Candidate of Psychological Sciences, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Psychology and Pedagogy,
Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs,
ave. Gagarina, building. 25, 49005 Dnipro, Ukraine, olga.cherry.2013@gmail.com

The problem of pedagogical competence of the teacher of psychology is investigated in the article. In the context of the relevance of the development of pedagogical competence as a component of the professionalism of the future psychology teacher in higher education institutions, the content of the components of the corresponding pedagogical competence is revealed. It is emphasized that the basic competences reflect the specificity of a certain professional activity, and the special ones - the specificity of a specific visual or supra-curricular sphere of professional activity and correlate with the implementation of key and basic competences in a specific sphere of professional activity.

Key words: competence; pedagogical competence; pedagogical competence of the teacher; pedagogical competence of the teacher of psychology; structure pedagogical competence of the teacher of psychology.

Стаття надійшла до редакції 19.08.2019

Прийнято до друку 30.10.2019